

УДК 631.162(477.73):657

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ СНІГУРІВСЬКОГО РАЙОНУ, МИКОЛАЇВСТКОЇ ОБЛАСТІ

Бузник Оксана Вікторівна студентка

Чайка Тетяна Олександрівна к.е.н., асистент

Миколаївський національний аграрний університет

Вузник О.

Chaika T.

Mykolaiv National Agrarian University

Анотація: проведено дослідження основних підходів щодо можливостей впровадження органічного зерновиробництва. Розглянуті цілі, методи і принципи органічного виробництва в аграрному секторі економіки. Проаналізовано основні переваги впровадження органічного виробництва на прикладі сільськогосподарського підприємства ТОВ «Ольвіялатінвест» Снігурівського району. Встановлено, що впровадження органічного виробництва сільськогосподарської продукції є одним з методів виведення підприємств з кризи, оскільки забезпечує їх конкурентну перевагу на ринку, забезпечує прибутковість діяльності за рахунок більш високої ціни на органічну продукцію. Здійснено порівняльну оцінку ефективності вирощування озимої пшениці за технологією органічного виробництва з традиційною технологією. Запропоновано варіант розробки екологічного паспорту підприємства, з метою визначення впливу підприємства на навколишнє середовище. Визначено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: органічне виробництво, екологічний паспорт, екологічність, альтернативне землеробство, традиційна (неорганічна) продукція, органічна продукція, органічна сировина, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми

Погіршення екології, зменшення запасів природних ресурсів, зростання захворюваності населення, низька якість продуктів харчування тощо, потребують від сільськогосподарських виробників використання системи органічного виробництва. Ця система базується на специфічних вимогах до процесу виробництва, спрямованих на підтримку оптимального стану екосистеми як на екологічному, так і на соціальному та економічному рівнях. Також виробництво сільськогосподарської продукції за органічною технологією дозволяє зменшити витрати на виробництво, підвищити її якість, конкурентоздатність та ціну. Це забезпечує підвищення фінансової стійкості та прибутковості сільськогосподарських підприємств.

Дослідження органічного виробництва в аграрному секторі показало, що сьогодні воно є найдинамічнішою галуззю у світовому аграрному секторі за рахунок стабільних і високих темпів росту у 160 країнах світу. Під органічним виробництвом у світі зайнято 37 млн га, з яких 32,4% розташовані в Австралії, 11,4% – в Аргентині і 5,1% – у США. Щорічний приріст становить більше 10 відсотків. Це створює передумови для розвитку ринку органічної продукції, світовий обсяг якого станом на 01.01.2011 р. перевищує 59 млрд дол. США, з яких 49% приходить на Північну Америку, а 47% – на Європу [4].

Встановлено, що високий рівень природно-ресурсного потенціалу України надає

можливість покращити фінансово-економічний стан аграрного сектора за рахунок органічного виробництва. Однак, станом на 01.01.2011 р. зареєстровано лише 142 оператори органічного виробництва. Це робить перспективним його розвиток у майбутньому, оскільки становить лише 0,05% від загальноєвропейського рівня і **відповідає 34 місцю серед 44 країн Європи, де розвивається органічне виробництво.** До цього ж Україна станом на початок 2011 р. посідає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічних сільськогосподарських угідь, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових (49,4% загальної площі ріллі з органічним статусом), олійних (15,2%) і зернобобових культур (3,8%). На одного ж виробника органічної продукції в Україні доводиться лише 1,9 тис. га при середньоєвропейському рівні у 36,1 га [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Важливий внесок у розв'язання проблем розвитку органічного виробництва, зробили такі науковці, як: П.О. Стецишин, В.В. Пиндус, В.В. Рекуненко, С.С. Антонець, А.С. Антонець, В.М. Писаренко та інші. Однак, дане питання потребує більш детальних досліджень з урахуванням регіональних особливостей.

Постановка завдання

Метою дослідження є визначення передумов розвитку органічного сільськогосподарського виробництва на прикладі Снігурівського району Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу

Інтенсивний розвиток промисловості породжує цілий ряд негативних наслідків, що призводить до екологічної кризи. Так, ґрунти, на яких вирощується продукція рослинництва, забруднюються радіонуклідами, важкими металами, пестицидами, хімічними речовинами. Альтернативне землеробство широко розвивається у промислово розвинених країнах з високим рівнем хімізації землеробства, де з найбільшою силою проявились негативні наслідки інтенсифікації виробництва [3]. Отже, органічне виробництво, яке ґрунтується на органічному землеробстві, на нашу думку, має певні цілі, методи та принципи (рис. 1).

Органічна продукція – це продукція сільського виробництва і харчової промисловості, яка виробляється, вирощується у відповідності до затверджених стандартів, які передбачають відмову від використання пестицидів, синтетичних мінеральних добрив, регуляторів росту, штучних харчових домішок, а також забороняється використання генетично-модифікованих продуктів (ГМО). Вона виробляється з органічної сировини, яка отримана в результаті атестованого виробництва відповідно до вимог Правил органічного виробництва, та спрямовується на подальше використання для отримання нової продукції [5].

Органічне сільське господарство за своєю суттю можна визначити як багатофункціональну агроекологічну модель виробництва органічної сільськогосподарської продукції з визначеними цілями, принципами і методами, яка базується на науково-обґрунтованому менеджменті агроекосистем. Технологія органічного сільського господарства ґрунтується на використанні біологічних факторів підвищення природної родючості ґрунтів, агроекологічних методах і біологічних засобах боротьби із шкідниками і хворобами, створює умови для збереження біорізноманіття [6]. Дана система може самостійно відновлювати використані речовини та є ефективною лише за збалансованої дії

всіх частин. Таким чином, коли мова йде про органічне сільське господарство, мається на увазі не новизна чи модернізація, а повернення до традицій, витоків, але на новому якісному рівні.

Рис. 1. Цілі, принципи та методи ведення органічного виробництва в аграрному секторі економіки

Джерело: данні [1].

Розглянувши досліджене підприємство ТОВ «Ольвіялатінвест» нами було встановлено, що воно є збитковим, має низьку конкурентоспроможність (табл. 1).

Проведене дослідження оцінки конкурентної сили ТОВ «Ольвіялатінвест» (див. табл.1) порівняно з основними конкурентами свідчить, що господарство є неконкурентоспроможним з невисоким рівнем репутації. Так, ТОВ «Золотий колос» має вищий загальний бал конкурентної сили за рахунок того, що на підприємстві організований маркетинговий відділ і відповідно краще налагодженні збутові мережі.

Впровадження виробництва органічної сільськогосподарської продукції на ТОВ «Ольвіялатінвест», діяльність якого є збитковою і воно має конкурентну силу та забезпечить прибутковість діяльності. Так, відповідно до вимог органічного сільськогосподарського виробництва на першому етапі підприємству необхідно пройти сертифікацію і щорічний контроль дотримання вимог органічного виробництва, відповідно до обраних стандартів. Отже, головною умовою переходу на органічне виробництво є стан ґрунтів (рівень

забруднення важкими металами, залишками хімічних добрив, вміст гумусу тощо). Для цього нами пропонується ввести екологічний паспорт, який є комплексним документом, що містить характеристику взаємин підприємства з навколишнім середовищем.

Таблиця 1

Оцінка конкурентної сили ТОВ «Ольвіялатінвест» Снігурівського району, бал

Чинники	ТОВ «Ольвіялатінвест»	Конкуренти		
		ПОП «ЛАН»	ПСП «Вінада-Агро»	ТОВ «Золотий колос»
Якість продукції	3	3	3	3
Репутація	3	4	4	5
Виробничі можливості	3	3	4	3
Рівень технології	3	3	3	3
Збутова мережа	2	3	3	4
Фінансовий стан	1	3	2	3
Маркетинг	1	1	1	3
Загальна оцінка	16	20	20	24

Джерело: побудовано автором

Примітка. Максимальне значення — 5 балів.

Доцільно зазначити, що необхідність застосування екологічних паспортів визначена в Законі України "Про охорону навколишнього природного середовища". На сьогодні він є комплексним державним документом, який містить характеристики взаємовідносин будь-якого техногенного або природного об'єкта з навколишнім природним середовищем. Враховуючи вищезазначене, нами розроблено екологічний паспорт ТОВ «Ольвіялатінвест» Снігурівського району:

1. Вступ. Товариство з обмеженою відповідальністю «Ольвіялатінвест» розташоване в селищі Першотравне, Снігурівського району Миколаївської області. Територія підприємства розташована на півдні України у степовій зоні. Рельєф території господарства рівнинний, ґрунти чорноземи звичайні середньо- та малогумусні. Вміст гумусу в ґрунті складає до 55 см. Якість землі достатньо висока, що сприяє розвитку рослинництва в господарстві. Клімат помірно-континентальний з довгим і засушливим літом, весна зазвичай рання і тепла, осінь пізня, частіше суха та довга, зима малосніжна. Перепади температури досить високі. Взимку температура може бути до мінус 15-20 °С, влітку до плюсу 40 °С. Річна кількість опадів до 500 мм, максимальна кількість яких випадає на весні у вигляді злив. Висота снігового покриву становить зазвичай до 10 см. З несприятливих кліматичних явищ спостерігається суховії, посухи, град.

2. Забрудненість господарства радіонуклідами. Територія сільськогосподарського підприємства ТОВ «Ольвіялатінвест» Снігурівського району Миколаївської області немає видимих значних результатів забруднення радіонуклідами.

Ґрунт господарства доцільно використовувати для виробництва органічної продукції рослинництва за умови відсутності забруднювачів хімічного походження.

3. Забрудненість господарства важкими металами. Вміст свинцю в ґрунтах незначний, у 5 разів нижче граничної норми, що фактично виключає накопичення його в рослинах та їжі в небезпечних концентраціях.

Було виявлено вміст ртуті в ґрунті, але він у 250 разів менше допустимої норми, а отже загрози для вирощування продукції рослинництва не становить.

Таким чином, ґрунтовий покрив господарства є придатним для вирощування органічної продукції, так як насиченість важкими металами ґрунту є набагато нижче за встановлені норми світових стандартів.

4. Забрудненість пестицидами та нітратами. Оскільки на сьогодні підприємство є виробником звичайної продукції сільськогосподарського, в його діяльності використовувались як нітрати, так і пестициди з метою підвищення врожайності. Тоді як при органічному землеробстві їх використання заборонено відповідними правилами.

5. Якість сільськогосподарської продукції. Низьке забруднення радіонуклідами, важкими металами та відмова від внесення пестицидів, використання технологічно безпечних технологій у рослинництві дозволять ТОВ «Ольвіялатінвет» отримувати якісну органічну продукцію за умов дотримання відповідних стандартів.

6. Заходи щодо зменшення надходження забруднювачів з ґрунту в рослини. У цьому екологічному паспорті наведено ступінь забруднення ґрунтів господарства радіонуклідами, важкими металами та пестицидами, яке є незначним, що дозволяє вирощувати органічну продукцію.

Окрім того, виробництво органічної продукції (пшениці озимої) є більш екологічно ефективним, ніж за традиційною технологією (табл. 2).

Таблиця 2

**Порівняння ефективності вирощування озимої пшениці у ТОВ
«Ольвіялатінвет», 2012 р.**

Показники	Органічне виробництво	Традиційне виробництво	Відхилення (+,-)	Відхилення %
Урожайність ц/га	19,10	23,20	-4,10	82,3
Витрати на 1 га/грн	9,46	76,24	-66,78	12,4
Прибуток на 1 га/грн	32,16	10,90	21,26	295,0

Джерело: розроблено автором з використанням звітності ТОВ «Ольвіялатінвет» та джерела [3].

Отже, має місце зменшення врожайності за системи органічного виробництва на 17,7%. Однак, прибуток збільшується на 195% через зменшення витрат на 88,6% та збільшення виручки від реалізації цієї продукції. Так, вартість 1 ц озимої пшениці ТОВ «Ольвіялатінвет» становить 161 грн, тоді як органічна озима пшениця «БЮЛан Україна» — 1700 грн [2].

Також прибутковість виробництва органічної продукції забезпечується додатковою надбавкою за ціну. При цьому витрати на виробництво змінюються залежно від сільськогосподарської культури, регіону та його природно-кліматичних умов. Однак, окрім екологічної ефективності виробництво забезпечує екологічну, технологічну, соціальну та енергетичну ефективність [4].

Висновки

Ефективне ведення сільськогосподарського бізнесу можливе лише за умови застосування добре організованих та економічно обґрунтованих методів із застосуванням прогресивних технологій. Критерієм його діяльності виступає насамперед отримання максимального прибутку шляхом збільшення об'ємів виробництва або зниження собівартості виробництва, за рахунок енерго- та ресурсозбереження. На прикладі ТОВ «Ольвіялатінвет» Снігурівського району розглянуто особливості складання екологічного паспорту з метою впровадження органічного виробництва. Аналіз ефективності органічного виробництва щодо традиційного на ТОВ «Ольвіялатінвест» показав, що незважаючи на зменшення врожайності озимої пшениці, прибутковість є більшою майже у три рази. Економічна ефективність органічного виробництва забезпечується більш високою ціною та меншими витратами. Окрім того, цей вид виробництва забезпечує екологічну, технологічну, соціальну та енергетичну ефективність, оцінка яких є перспективним напрямом для подальших досліджень.

Література

1. Галяс А. Органічне агровиробництво : нові ринкові можливості та виклики для виробників зерна в Україні : в рамках проекту «Якість зерна та система кредитування сільського господарства в Україні – фаза II» / А. Галяс, М. Капитик, Ю. Бакун. — Київ, 2011.
2. Органическая озимая пшеница «БИОЛан Україна» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://kiev.prom.ua/p3486428-organicheskaya-ozimaya-pshenitsa.html>
3. Стецишин П.О. Основи органічного виробництва : навч. посіб. / П.О. Стецишин, В.В Пиндус та ін. — Вид. 2-ге. — Вінниця : Нова Книга, 2011. — 13 с.
4. Чайка Т.О. Розвиток органічного виробництва в аграрному секторі економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економічних наук: 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством" / Т. О. Чайка. — Миколаїв, 2012. — 20 с.
5. Чайка Т. О. Сутність та значення органічної продукції в системі конкурентоспроможного аграрного виробництва / Т. О. Чайка // Формування конкурентоспроможного виробничого потенціалу сільського господарства в умовах глобалізації розвитку : міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 14-23.2011 р. : тези доп. — Х., 2011. — С. 149—150. — (До 195-річчя ХНАУ ім. В. В. Докучаєва).
6. Чайка Т. О. Органічне виробництво в контексті стійкого розвитку аграрного сектора економіки / Т. О. Чайка // Причорноморська регіон. наук. практ. конф. професорсько-викладацького складу, 27—29 квіт. 2011 р. : тези доп.. — Миколаїв. — С. 45—47.

References

1. Halyas A. Orhanichne ahrovyrubnystvo : novi rynkovi mozhlyvosti ta vyklyky dlya vyrobnykiv zerna v Ukraini : v ramkakh proektu «Yakist' zerna ta systema kredyтуvannya sil's'koho gospodarstva v Ukraini – faza II» / A. Halyas, M. Kapshtyk, Yu. Bakun. — Kyiv, 2011.
2. Orhanycheskaya ozymaya pshenitsa «BIOLan Ukrayina» [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu : <http://kiev.prom.ua/p3486428-organicheskaya-ozimaya-pshenitsa.html>
3. Stetsyshyn P.O. Osnovy orhanichnoho vyrobnystva : navch. posib. / P.O. Stetsyshyn, V.V Pyndus ta in. — Vyd. 2-he. — Vinnytsya : Nova Knyha, 2011. — 13 s.
4. Chayka T.O. Rozvytok orhanichnoho vyrobnystva v ahrarnomu sektori ekonomiky : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekonomichnykh nauk: 08.00.03 "Ekonomika ta upravlinnya natsional'nym hospodarstvom" / T. O. Chayka. — Mykolayiv, 2012. — 20 s.
5. Chayka T. O. Sutnist' ta zachennya orhanichnoyi produktsiyi v systemi konkurentospromozhnoho ahrarnoho vyrobnystva / T. O. Chayka // Formuvannya konkurentospromozhnoho vyrobnychoho potentsialu sil's'koho gospodarstva v umovakh hlobalizatsiyi rozvytku : mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf., 14-23.2011 r. : tezy dop. — Kh., 2011. — S. 149—150. — (Do 195-richchya KhNAU im. V. V. Dokuchayeva).

6. Chayka T. O. *Orhanichne vyrobnytstvo v konteksti stiykoho rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky / T. O. Chayka // Prychornomors'ka rehion. nauk. prakt. konf. profesors'ko-vykladats'koho skladu, 27—29 kvit. 2011 r. : tezy dop.. — Mykolayiv. — S. 45—47.*

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОРГАНИЧЕСКОГО ПРОИЗВОДСТВА В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ СНИГИРЕВСКОГО РАЙОНА, НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация: проведено исследование основных подходов относительно возможностей внедрения органического зернопроизводства. Рассмотрены цели, методы и принципы органического производства в аграрном секторе экономики. Проанализированы основные преимущества внедрения органического производства на примере сельскохозяйственного предприятия ООО « Ольвиялатинвест » Снигиревского района. Установлено, что внедрение органического производства сельскохозяйственной продукции является одним из методов вывода предприятий из кризиса, поскольку обеспечивает их конкурентное преимущество на рынке, обеспечивает прибыльность деятельности за счет более высокой цены на органическую продукцию. Осуществлена сравнительная оценка эффективности выращивания озимой пшеницы по технологии органического производства с традиционной технологией. Предложен вариант разработки экологического паспорта предприятия, с целью определения влияния предприятия на окружающую среду. Определены перспективы дальнейших исследований .

Ключевые слова: органическое производство, экологический паспорт, экологичность, альтернативное земледелие, традиционная (неорганическая) продукция, органическая продукция, органическое сырье, конкурентоспособность.

THE PROSPECTS OF ORGANIC PRODUCTION AT AGRICULTURAL ENTERPRISES OF SNIGURIVKA DISTRICT, MYKOLAIV REGION

Summari: this article is devoted to research of the main approaches concerning possibility of introduction of an organic grain production. It is considered the main purposes, methods and principles of organic production in agrarian sector of economy. It is analyzed the main advantages of introduction of organic production on example of the agricultural firm "Olviyalatinvest", which is situated in Snehurivka Region. It is established that introduction of organic manufacture of agricultural production is one of the methods of removal of the factory from crisis, because it ensures its competitive advantage on the market and profitability of activity through the higher price on organic production. It is given comparative estimation of efficiency of cultivation of winter wheat on traditional technology of organic production. It is offered the variant of creating the ecological passport of the firm for determination of its influence to the environment. It is determinated the prospects of further researches.

Keywords: an organic production, an ecological passport, an ecological compatibility, an alternative agriculture, traditional (inorganic) products, organic products, organic raw materials, competitiveness.